

7. A Dráva régió társadalmi tényezői

7.1. Általános trendek

A sok tekintetben újszerű technológiához kapcsolódó fejlesztések és a beruházásokat követő üzemeltetés számos társadalmi kérdést vet fel, kezdve a térség demográfiai helyzetétől az aktivitáson, a képzettségi szinten és struktúráján át egészen a térségben meglévő szakképzési és felnőttoktatási bázis meglétéig, fejleszthetőségéig. Ezeknek a kérdéseknek az áttekintése nem spórolható meg a fejlesztések kapcsán. Részben azért nem, mert ha a vizsgálatok olyan struktúrát és olyan minőségi problémákat tárnak fel, amely a beruházások további fejlesztését nem teszik lehetővé, úgy csökkenthető a társadalmi-gazdasági kockázat azzal, ha más térségben keres a beruházó közel hasonlóan kedvező természetföldrajzi adottságokat. Részben, és főleg azért sem spórolható meg ez az elemzés, mert rávilágít azokra az elemekre, amelyekben lehet és kell fejlődést elérni annak érdekében, hogy a térségben megtelepedjen, gyökeret eresszen és jó esetben komoly fejlődést indukáljon egy ilyen innovatív beruházás, fejlesztés.

Magyarországon és Horvátországban az érintett térségeket társadalmi-gazdasági szempontból hasonló problémák jellemzik, e problémák súlyossága azonban jelentős eltéréseket mutat, a térség e tekintetben nem homogén. Bár az országokon belüli helyzetük tekintetében Pécs és Eszék is periferikus helyzetű, társadalmi-gazdasági mutatóik a szűkebb régióon belül jobbak. A legrosszabb helyzetben lévő térség az Ormánság, ahol a társadalmi-gazdasági helyzet rendkívül rossz, a tendenciákat vizsgálva különösen nehéz a kiút keresés. A terület mutatói összességében ugyanakkor egy rossz és leszakadó, komoly társadalmi-gazdasági problémákkal küszködő régiót tárnak elénk. A problémák megnyilvánulnak a népesedési folyamatokban, a korstruktúra kedvezőtlen alakulásában, a gazdasági aktivitásban, a munkaerő-piaci helyzetben, a képzettségi mutatókban egyaránt. Ezekkel a kihívásokkal kell megküzdeni, ezekkel az adottságokkal kell számolni akkor, amikor a térségben innovatív fejlesztéseket terveznek megvalósítani. Ez a kihívás érinti a helyi gazdasági szereplők együttműködési rendszerét is, a helyi fejlesztéspolitika aktórait, mindenekelőtt a szükséges szakképzett munkaerő bázist megalapozni képes szakképzési intézményrendszert. Mindezek kooperatív kapcsolataival mellett is gondot okozhat, hogy a vizsgált tágabb és szűkebb régióban, különösen egyes mikrotérségekben rendkívül súlyos a foglalkoztatási és a foglalkoztathatósági helyzet, kedvezőtlen a korstruktúra, amit a természetes szaporodás negatív mutatója mellett az évek óta jellemző vándorlási veszteség is súlyosbít. Mindezen problémák társadalmi következményein túl a térség tőkevonzó képességét is csökkentik, hiszen nem csak a nagyberuházások, de a kapcsolódó beszállító vállalkozások számára sem kedvező a társadalmi-gazdasági környezet.

Az említett térség a határ mindkét oldalán történetileg periferikus helyzetű, azt gyenge gazdasági teljesítmény jellemzi. Az államszocializmus időszaka alatt a Jugoszláv állammal történő szembenállás miatt (a Tito-éra idején) a térségben a fejlesztések is háttérbe szorultak, gyakran az eredeti fejlesztési terveket máshol valósították meg (pl. a Mohácsra tervezett, majd Dunaújvárosban megvalósított vasmű). Az 1990-es évek geopolitikai helyzete, a polgárháború időszaka szintén nem kedvezett a térség szociális-gazdasági helyzetének. Az IPA programterület egy főre jutó GDP értékei hasonlatosan hátrányos helyzetet mutatnak. A nemzeti statisztikai hivatalok adatai alapján az országos átlagokhoz képest Horvátországban 73% (2011), Magyarországon 71% (2011) az egy főre jutó GDP aránya (Varjú et al. 2013, KSH 2011b, DZS 2011).

A térség magyar oldala aprófalvas, a népesség eloszlása is egyenetlen. A településeket előregedő demográfiai struktúra jellemzi, a népesség drasztikusan csökken, de csökken a lakosság képzettségi szintje is (az elvándorlások következtében), amely az adaptációs lehetőségeket csorbítja. A roma lakosság nagy aránya, életmódbeli és kulturális különbsége, valamint a számottevő munkanélküliség, továbbá a bevételek, alkalmi munkák gyérülése a térséget még hátrányosabb helyzetbe taszítja (Hajdú 2003, Virág 2010). Az EU 2007–2013-as tervezési periódusának hatása alig mérhető, a támogatások nagy része a városi térségekbe koncentrálódik, emellett országos szinten a támogatások egy főre vetített aránya és összvolumene az egyik legalacsonyabb (Finta 2013).

7.2. Demográfiai, aktivitási és foglalkoztatottsági helyzet az érintett térségben

7.2.1. Dél-Dunántúl (Baranya megye)

Népességcsökkenés

A *természetes fogyás* baranyai adatai még az országos átlagnál is kedvezőtlenebbek. Még rosszabb a kép, ha a természetes szaporodás mutatói mellé a belföldi vándorlási különbözetet is figyelembe vesszük. Amíg a fejlettebb régiók vándorlási nyereséget mutatnak, addig a Dél-Dunántúl népességének (20. ábra), köztük Baranya népességének fogyását a vándorlási veszteség is tovább növeli. A vándorlási veszteség nem csak a legsúlyosabb helyzetű kistérségeket érinti, s nem csupán Baranya megyét. Igaz ez a Dráva menti valamennyi kistérségre, amely Magyarország külső periferiájaként jelenik meg: Dél-Somogyban különösen a Barcsi és a Csurgói járásokra.

A népesség csökkenése Baranya megyében hasonlóan drámai (21. ábra). Ebben érintettek a nagyobb városok (Pécs, Mohács és Komló) is, egyes falvak esetében szinte a kiürülésről lehet beszélni.